

РОЗДІЛ III. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО; МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

УДК 347.9

DOI <https://doi.org/10.26661/2786-5649-2025-2-03>

ДИТИНА ГРАВЦЯ ЯК ЗАІНТЕРЕСОВАНА ОСОБА У СПРАВАХ ПРО ОБМЕЖЕННЯ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ У ВІДВІДУВАННІ ГРАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ТА УЧАСТІ В АЗАРТНИХ ІГРАХ

Іванова А. С.*аспірантка кафедри цивільного процесу**Навчально-науковий інститут права**Київського національного університету імені Тараса Шевченка**вул. Володимирська, 60, Київ, Україна**orcid.org/0000-0002-7394-9378**alinaivanova2208@gmail.com*

Ключові слова: обмеження
доступу до азартних ігор,
окреме провадження,
учасник справи, матеріальна
залежність, захист
прав дитини, аліменти,
батьківський обов'язок.

Стаття присвячена визначенню особливостей процесуального статусу дитини гравця як заінтересованої особи у справах окремого провадження про обмеження фізичної особи у відвідуванні гральних закладів та участі в азартних іграх, тобто обмеження доступу до азартних ігор. Висвітлена в роботі проблематика є новою в цивільно-процесуальній доктрині, адже раніше досліджені в статті питання не ставали предметом наукових досліджень, хоча вони є актуальними та мають як теоретичне, так і практичне значення, адже у роботі відображено умови та обставини, за яких дитина виступатиме учасником справи про обмеження фізичної особи в доступі до азартних ігор як категорії справ окремого провадження. За результатами аналізу норм процесуального законодавства автор встановив наявність двох груп підстав, за яких дитина може бути залучена до участі в досліджуваній категорії справ окремого провадження як заінтересована особа: (1) у зв'язку з погіршенням матеріального становища гравця і/або членів його сім'ї та (2) у зв'язку з наявністю заборгованості зі сплати аліментів більше ніж за три місяці. У першому випадку автор зазначає, що дитина може виступати і як обов'язковий учасник справи, і залучатися факультативно. Це залежить від того, чи виступають порушені інтереси дитини безпосередньою підставою обмеження участі в азартних іграх. Відповідно автор доходить висновку, що тільки за умови погіршення матеріального становища дитини, як основної підстави обмеження доступу до азартних ігор, така дитина обов'язково виступатиме заінтересованою особою. Визначено, що в окремих випадках, коли погіршення матеріального становища стосується лише самого гравця, участь дитини як заінтересованої особи хоч і можлива, однак не є обов'язковою, оскільки наслідки такого погіршення не мають безпосереднього значення для самої дитини, а лише опосередковано впливають на рівень її матеріального забезпечення. Автор вказує, що за наявності у гравця в азартні ігри заборгованості зі сплати аліментів інтереси дитини порушуються незалежно від її майнового стану або майнового стану гравця, тому участь такої дитини як заінтересованої особи є обов'язковою. У статті наголошено, що кожен випадок участі гравця в азартних іграх при наявній заборгованості по аліментах порушує законне право дитини на утримання, а тому судові втручання шляхом обмеження такого доступу є виправданим з метою захисту інтересів дитини.

A GAMBLER'S CHILD AS AN INTERESTED PERSON IN CASES ON LIMITATION OF AN INDIVIDUAL'S OPPORTUNITY TO VISIT GAMBLING ESTABLISHMENTS AND PARTICIPATE IN GAMBLING

Ivanova A. S.

*Postgraduate Student at the Department of Civil Procedure
Educational and Scientific Institute of Law
of Taras Shevchenko National University of Kyiv
Volodymyrska str., 60, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-7394-9378
alinaivanova2208@gmail.com*

Key words: *limiting access to gambling, separate proceedings, case parties, financial dependence, child rights protection, alimony, parental obligation.*

The article focuses on identifying the specific features of the procedural status of a child of a gambler as an interested person in separate proceedings concerning limitation of an individual's opportunity to visit gambling establishments and participate in gambling, i.e., limiting access to gambling. The issues explored in this study are novel for the doctrine of civil procedure, as the issues raised herein have not previously been the subject of academic analysis, despite their relevance and both theoretical and practical importance. The article sets out the conditions and circumstances under which a child may be considered a case parties concerning the limitation of an individual's access to gambling as a category of separate proceedings. Based on an analysis of procedural legislation, the author identifies two groups of grounds on which a child may be involved in such proceedings as an interested person: (1) due to the deterioration of the financial situation of the gambler and/or members of their family and (2) due to the presence of alimony arrears exceeding three months. In the first instance, the author notes that the child may act either as a mandatory participant in the case or be involved on a discretionary basis. This depends on whether the infringement of the child's interests constitutes the direct basis for the limitation of the individual's access to gambling. Accordingly, the author concludes that only when the worsening of the child's financial circumstances serves as the primary ground for the limitation will the child be regarded as a mandatory interested person. It is also established that in cases where the deterioration concerns solely the gambler, the child's participation as an interested person, while possible, is not mandatory, as the consequences of such deterioration do not directly reflect on the child but only indirectly influence their material well-being. The author stresses that where the gambler has accumulated alimony arrears, the child's interests are infringed regardless of their own or the gambler's financial status. Therefore, in such cases, the child's involvement as an interested person is compulsory. The article headlines that any instance of a gambler's participation in gambling activities while in arrears on alimony payments violates the child's legal right to maintenance. Consequently, judicial intervention in the form of the litigation such access is justified as a means of safeguarding the child's interests.

Вступ. Відповідно до ч. 3 ст. 42 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) серед учасників справи в межах окремого провадження поряд із заявником, тобто особою, яка ініціює судовий процес, а відповідно має зацікавленість у вирішенні справи по суті, законодавство зазначає також інших заінтересованих осіб як окремих суб'єктів цивільного процесу [1]. При цьому заінтересованими особами у справах, що розглядаються в порядку окремого провадження,

є особи, які беруть участь у справі та мають у ній юридичну заінтересованість [2, с. 77]. Враховуючи це, при дослідженні кола осіб, які можуть виступати заінтересованими особами у справах про обмеження фізичної особи у відвідуванні гральних закладів та участі в азартних іграх, необхідним є визначення тих осіб, на права чи обов'язки яких рішення у такій справі вплине і які при цьому не виступають заявниками у справі, навіть за умови, що мають таку можливість:

Враховуючи, що серед підстав для обмеження доступу до азартних ігор законодавство називає, зокрема (а) перевищення витрат на гру над особистими доходами особи, що ставить особу або її сім'ю у скрутне матеріальне становище та скрутне матеріальне становище членів сім'ї гравця, а також інших осіб, яких він за законом зобов'язаний утримувати (п. 1 та п. 5 ч. 1 ст. 300-1 ЦПК України), та (б) несплату особою аліментів впродовж більше 3 місяців (п. 3 ч. 1 ст. 300-1 ЦПК України) [1], до заінтересованих осіб у досліджуваній категорії справ окремого провадження можна віднести дитину гравця. При цьому з аналізу вказаних підстав обмеження доступу до азартних ігор можна визначити, що окремого аналізу потребують два різні випадки: (1) коли дитина виступає заінтересованою особою як особа, яка є членом сім'ї гравця і яку ставлять у скрутне матеріальне становище, та (2) коли дитина виступає заінтересованою особою, перед якою існує заборгованість гравця щодо сплати аліментів.

Відповідне дослідження дозволить встановити процесуальні особливості суб'єктного складу справ про обмеження фізичної особи у відвідуванні гральних закладів та участі в азартних іграх. Водночас це питання в цивільно-процесуальній доктрині є новим, адже проблематика, висвітлена в роботі, до цього не знаходила уваги серед науковців, а тому визначення процесуальних особливостей статусу дитини гравця як заінтересованої особи у справах про обмеження фізичної особи у відвідуванні гральних закладів та участі в азартних іграх є актуальним не тільки з точки зору теоретичного доробку, але й має практичне спрямування, націлене на встановлення умов, за яких дитина залучатиметься до участі у справах про обмеження доступу до азартних ігор як заінтересована особа.

Виклад основного матеріалу. Дослідження питання залучення дитини як заінтересованою особи, яка має матеріальну залежність від гравця, необхідно почати з визначення причин можливості такого залучення. Як вже зазначалось, серед підстав для обмеження фізичної особи у відвідуванні гральних закладів та участі в азартних іграх ч. 1 ст. 300-3 ЦПК України визначає перевищення витрат на гру над особистими доходами особи, що призводить до скрутного матеріального становища її сім'ю, та скрутне матеріальне становище членів сім'ї гравця, а також інших осіб, яких він за законом зобов'язаний утримувати [1]. Тобто для здійснення на підставі вказаних обставин судового обмеження фізичної особи в доступі до азартних ігор необхідним є встановлення судом факту наявності їх негативного впливу на матеріальне становище членів сім'ї та утриманців гравця. Можливість залучення у такому випадку

дитини як заінтересованої особи пояснюється наступними причинами.

По-перше, відповідно до ч. 2 і 4 ст. 3 Сімейного кодексу України (далі – СК України) сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки. Сім'я створюється на підставі шлюбу, кровного споріднення, усиновлення, а також на інших підставах, не заборонених законом і таких, що не суперечать моральним засадам суспільства [3]. Так, у рішенні Конституційного Суду № 5-рп/99 від 03.06.1999, зазначено, що під членом сім'ї треба розуміти особу, що перебуває з суб'єктом права у правовідносинах, природа яких визначається: кровними (родинними) зв'язками або шлюбними відносинами; постійним проживанням; веденням з ним спільного господарства. До кола членів сім'ї належать дружина (чоловік), діти і батьки. Діти є членами сім'ї незалежно від того, чи є це діти будь-кого з подружжя, спільні або усиновлені, народжені у шлюбі або позашлюбні [4]. Верховний Суд своєю чергою в постанові від 23.04.2020 у справі № 686/8440/16-ц вказав, що законодавство не передбачає вичерпного переліку членів сім'ї та визначає критерії, за наявності яких особи складають сім'ю. Такими критеріями віднесення до кола членів однієї сім'ї є спільне проживання (за винятком можливості роздільного проживання подружжя з поважним причин і дитини з батьками), спільний побут і взаємні права й обов'язки осіб, які об'єдналися для спільного проживання [5]. Таким чином, дитина відноситься до кола осіб, які є членами сім'ї гравця, незалежно від того, проживає він спільно з цією дитиною чи ні, а відповідно для віднесення її до члена сім'ї достатньо виключно довести факт кровного споріднення, який спричиняє наявність батьківських обов'язків щодо дитини, зокрема і фінансових.

По-друге, з урахуванням зазначеного вище, фінансове благополуччя гравця безпосередньо впливає на фінансове забезпечення неповнолітньої дитини як члена його сім'ї. Це виснується з системного аналізу наступних норм права: відповідно до ч. 2 ст. 51 Конституції України та ст. 180 СК України, батьки зобов'язані утримувати дітей до їх повноліття [3; 6], а згідно із ч. 2 ст. 11 Закону України «Про охорону дитинства» предметом основної турботи та основним обов'язком батьків є забезпечення інтересів своєї дитини [7], зокрема, її належне утримання. Тому зазвичай матеріальний стан неповнолітньої дитини залежить від матеріального стану осіб, які її забезпечують, тобто в першу чергу батьків такої дитини. Так само і майновий стан повнолітньої дитини, яка продовжує навчання, може залежати від її батьків, тому відповідно до ч. 1 ст. 199 СК

України, якщо така дитина продовжує навчання у батьків за наявності у них матеріальної спроможності продовжується обов'язок її утримувати [3].

Таким чином, при погіршенні матеріального становища батьків дитини можливе погіршення такого становища і самої дитини. У зв'язку з цим, у разі обмеження доступу фізичної особи у відвідуванні гральних закладів та участі в азартних іграх на підставі зменшення рівня фінансового забезпечення самого гравця або його членів сім'ї можливе залучення дитини як заінтересованої особи. Водночас слід зазначити, що участь такої заінтересованої особи не завжди буде обов'язковою. Так, у разі якщо підставою є погіршення майнового стану самого гравця, то хоча ця обставина і впливатиме на рівень фінансового благополуччя дитини, саме рішення суду у вказаній категорії справ окремого провадження не буде безпосередньо пов'язаним з правами та інтересами дитини, вони не виступатимуть самостійною підставою для обмеження фізичної особи в доступі до азартних ігор, а відповідно залучити дитину як заінтересовану особу буде хоча і можливо, з урахуванням прямої залежності її матеріального стану від гравця, однак недоцільно, адже такий вплив буде виступати виключно додатковою (підсилюючою) обставиною, яка свідчатиме про необхідність обмеження доступу фізичної особи у відвідуванні гральних закладів та участі в азартних іграх.

Інша ситуація виникатиме за умови, якщо підставою для такого обмеження виступатиме саме негативний вплив на майнове становище дитини. Наприклад, гравець замість забезпечення потреб власної дитини витрачатиме кошти на участь в азартних іграх, при цьому не погіршуючи власного матеріального становища, тобто продовжуючи забезпечувати собі особисто такий самий рівень життя і витрачаючи кошти на власні потреби у тих самих обсягах, як і до початку його захоплення азартними іграми. У такому разі саме погіршення майнового стану дитини буде виступати підставою для обмеження участі в азартних іграх і якщо дитина у такій справі не виступатиме заявником, то враховуючи безпосередній зв'язок судового рішення за результатами розгляду справи з її майновими інтересами залучення такої дитини як заінтересованої особи видається обов'язковим.

З тих самих підстав логічним було б визнати обов'язковим залучення дитини як заінтересованої особи (якщо вона не виступатиме заявником) у разі обмеження фізичної особи в доступі до азартних ігор на підставі п. 3 ч. 1 ст. 300-3 ЦПК України, тобто через несплату особою аліментів впродовж більше 3 місяців. Така позиція підтверджується перш за все мотивованою раніше тезою про те, що батьки зобов'язані утримувати своїх неповнолітніх, а у певних випадках і повнолітніх

дітей. Як правильно зазначає В. Скрипник, батьки повинні утримувати дітей на добровільних засадах через батьківські почуття та любов до своїх нащадків. Однак у разі відмови батьків надавати матеріальну підтримку своїм дітям виконання цього обов'язку забезпечується державою примусово шляхом стягнення з таких осіб аліментів на утримання дитини [8, с. 61]. Тобто аліменти є особливим способом виконання зобов'язання батьків утримувати свою дитину.

При цьому відповідно до ст. 179 СК України аліменти, одержані на дитину, є власністю дитини. Той із батьків або інших законних представників дитини, на ім'я якого виплачуються аліменти, розпоряджається аліментами виключно за цільовим призначенням в інтересах дитини. При цьому неповнолітня дитина має право брати участь у розпорядженні аліментами, одержаними на її утримання, а також неповнолітня дитина має право на самостійне одержання аліментів та розпорядження ними відповідно до ЦК України [3]. Тобто несплата аліментів гравцем в азартні ігри безпосередньо впливає на майновий стан дитини незалежно від того, чи наявний прямий причинний зв'язок між такою несплатою і участю в азартних іграх. Так, причина наявності заборгованості по аліментам у гравця ймовірно не впливатиме на можливість залучення дитини як заінтересованої особи у досліджуваній категорії справ за умови, що така дитина не виступатиме заявником у справі. Адже незалежно від того, чи є у гравця матеріальні ресурси для покриття заборгованості по аліментам і продовження участі в азартних іграх без загрози погіршення його майнового стану, сама наявність такої заборгованості свідчить про невиконання такою особою її першочергового фінансового зобов'язання, а саме – утримання дитини, а тому обмеження доступу до азартних ігор у такому разі буде здійснюватися на підставі наявності порушеного права дитини (навіть якщо таке порушення прямо не спричинено участю особи в азартних), що свідчить про її юридичну зацікавленість у справі.

У такому разі логічним є висновок, що матеріальні ресурси, витрачені на участь в азартній грі, могли б бути передані дитині для забезпечення її утримання, однак гравець, не сплачуючи аліменти, порушив майнове право дитини, чим погіршив її майновий стан, а тому така дитина має безпосередню зацікавленість у встановленні щодо боржника по аліментам обмеження доступу до азартних ігор, тобто є заінтересованою особою у досліджуваній категорії справ окремого провадження.

Висновки. Особливості процесуального статусу дитини як заінтересованої особи у справах про обмеження фізичної особи у відвідуванні

гральних закладів та участі в азартних іграх варіюються залежно від того, яка підстава такого обмеження застосовується. Так, у разі, якщо підставою для обмеження доступу до азартних ігор є погіршення матеріального становища саме дитини (п. 1 чи п. 5 ч. 1 ст. 300-3 ЦПК України), залучення дитини як заінтересованої особи видається обов'язковим для забезпечення прийняття законного судового рішення за умови, якщо така дитина не виступає заявником у справі. Так само в разі застосування як підстави для обмеження доступу до азартних ігор наявності в гравця заборгованості по аліментам більше ніж за 3 місяці (п. 3 ч. 1 ст. 300-3 ЦПК України), залучення дитини як заінтересованої особи є обов'язковим, якщо дитина вже не визначена як заявник. Водночас за умови опосередкованого погіршення майнового стану дитини, коли основною підста-

вою для обмеження участі в азартних іграх виступає фінансова нестабільність самого гравця або інших (крім дитини) членів його сім'ї, участь дитини як заінтересованої особи є факультативною, адже суттєво не впливає на можливість всебічного і повного розгляду справи про обмеження фізичної особи у відвідуванні гральних закладів та участі в азартних іграх.

Слід зазначити, що результати, висвітлені в цій роботі, окреслюють тільки частину питань, пов'язаних із процесуальним статусом дитини гравця як заінтересованої особи у вказаній категорії справ окремого провадження. Зокрема, надалі можливим є дослідження особливостей здійснення законного представництва неповнолітньої дитини в таких справах за умови, якщо заявником виступає один з її батьків, а обмеження участі в азартних іграх здійснюється щодо іншого.

ЛІТЕРАТУРА

1. Цивільний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV: станом на 9 квіт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення: 29.05.2025).
2. Пружанська Т. Особливості судового розгляду справ у різних провадженнях цивільного судочинства: порівняльно-правовий аспект. *Право і суспільство*. 2017. № 3 (2). С. 75–78. URL: <https://elar.navs.edu.ua/handle/123456789/31325> (дата звернення: 29.05.2025).
3. Сімейний кодекс України : Кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III : станом на 19 груд. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14> (дата звернення: 29.05.2025).
4. Рішення Конституційного Суду України (справа про офіційне тлумачення терміна «член сім'ї») : Рішення Конституційного Суду України від 03.06.1999 № 5-рп/99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-99> (дата звернення: 29.05.2025).
5. Постанова Верховного Суду: від 23.04.2020 № 686/8440/16-ц. 2020. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89006123> (дата звернення: 29.05.2025).
6. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 29.05.2025).
7. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 № 2402-III : станом на 1 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14> (дата звернення: 29.05.2025).
8. Скрипник В. Аліменти як об'єкти цивільних прав. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 9. С. 60–65. URL: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.9.11> (дата звернення: 29.05.2025).

REFERENCES

1. Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [The Civil Procedural Code of Ukraine], Kodeks Ukrainy № 1618-IV (2025). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>. [in Ukrainian]
2. Pruzhanska, T. (2017). Osoblyvist sudovoho rozghliadu sprav u riznykh provadzhenniakh tsyvilnoho sudochynstva: Porivnialno-pravovyi aspekt. *Pravo i suspilstvo* [The specificity of judicial consideration of cases in various civil proceedings: a comparative legal aspect], (3 (2)), 75–78. <https://elar.navs.edu.ua/handle/123456789/31325>.
3. Simeinyi kodeks Ukrainy [The Family Code Of Ukraine], Kodeks Ukrainy № 2947-III (2024). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>. [in Ukrainian]
4. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy (sprava pro ofitsiine tлумachennia termina “chlen simi”) [Decision of the Constitutional Court of Ukraine (case on the official interpretation of the term “family member”)], Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy № 5-rp/99 (1999). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-99>. [in Ukrainian]
5. Postanova Verkhovnoho Sudu [The Supreme Court's decision], № 686/8440/16-ts (2020, 23 kvitnia). <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89006123>. [in Ukrainian]
6. Konstytutsiia Ukrainy [The Constitution of Ukraine], № 254k/96-VR (2020). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>. [in Ukrainian]
7. Pro okhoronu dytynstva [About the protection of childhood], Zakon Ukrainy № 2402-III (2025). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>. [in Ukrainian]
8. Skrypnyk, V. (2020). Alimenty yak obiekty tsyvilnykh prav. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo* [Aliments as objects of civil rights], (9), 60–65. <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.9.11>. [in Ukrainian]